

WWW.UNL.BE RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 28. фебруара 1883. Год. XV.

КАКО ЋЕ НАМ ШКОЛСКА МЛАДЕЖ ЗА ВРЕМЕНА НУЖНЕ КЊИГЕ ДОБИЈАТИ ?

Без алата
нема заната
Нар. посл.

Као год што ципелар без игле и конца не може ципелу сашити; столар без (шварбе) широћке и тестере трпезу направити; земљорадник без плуга орати, тако ни учитељ не може децу учити читати без књига. Дакле, да за сваки посао треба неко средство, којим ће се исти вршити, то је тако јасно, да би свако даљње доказивање сувишно било.

Па у пркос тому, што је то тако јасно и сваком појмљиво, да се без „књиге“ не да књизи учити, опет се тијем по многим нашим школама још и данас тако здраво рамље, да баш често у многим школама ли због тога настава остане јалова кроз читаву годину. Мало је места ће се овим не крпари и не кубури у школи. Ево како :

Учитељ је сваки са припремом за читање и писање готов за 6—8 недеља најдуље, и онда треба да сваки ђак има Буквар у шака, како би се могло почети читати. Учитељ је то већ у напред пре него што ће свршити припрему на 8—10 дана деци казао: да сад свакому треба Буквар, па за то нек свако донесе новац за исти, или нек им њихови старији сами купе Буквар. Дошао и дан кад им треба да је Буквар у шака сваког ђачета и учитељ чисто с неком зебњом улази у школу, знајући у напред да их ни половина неће га имати. Као што и јест, измеђ 30—40 ђака, нема их 10—15 Букваре. Куда ћеш сад? Учи сад како ћеш? Створи књиге од куда ћеш! Учитељ

пита једног па другог и све редом, за што нису купили Букваре или донели новце за исте?

Неки вели: е, мој отац каже: шта ће мени Буквар пре него научим читати! Таких има доста простих људи, који мисле да не треба детету пре књиге, док не научи читати; дакле, да му учитељ из свог чела најпре дете научи читати, па ће му онда отац Буквар купити! Други вели: моја мати нема, трећи: мој отац неда и т. д. Тако је и са II. разредом. Ови у многим школама проведу сав други разред са Буквареви. Тако је и са III. и IV. разредом, а ће постоје V. и VI. р. тако је и ш њима.

Дакако, да овђе треба простом народу обавешћења и ту учитељ има пут, којим ће тому лека тражити, ама све ово редко кад донесе плода, јер врло ће вешт учитељ у овом и без закона и без свега само својом речју успјети моћи и за времена нужне књиге школској младежи прибавити моћи.

За ово се иште од учитеља: највећа стрпљивост, велика мука, особита вештина и практичност, а таких нас је мало!

Па и они који су купили књиге, те су од више начина, тако, да онда у сваком разреду мора бити по више одељака. Ту је онда уз највећу муку, најбољу вољу и вештину учитељеву, крпарење с наставом да Бог сачува! Тешко је ту и скоро не могуће наставу довести у склад, а ће овога није не може бити ни напредка.

Колико ли настава тијем уштрба трпи?! колико ли јадни учитељ једа, муке и терета поднесе, то си само онај представити може, који је већ такијем димом парен!

А из овог што деца не добијају уредно и скоро никако нужних школских књига, излеже се кашње код деце она клета: „омраза на школу.“ Јер с дана у дан гањана из школе кући по новце за књиге, омрзне на школу и учитеља, па онда и престану похађати исту. И то је управо један измеђ највећих узрока, да с јесени видиш скоро сваку школу пуну пунцату деце, а кроз 4—5 месеци, тек ко од жеље петоро шесторо!

Јадна младеж одрасте као год дивљака у шуми неције-пљена, не оплемењена. И као год што је круна дивије крушке тако бодљикава, да ју човек не може спопасти, а без да се не убоде, тако је ових срце сурово, дивије, не оплемењено, ум неразвијен и којекаквим поквареностима из рџане младости натрпан. А као год што је плод дивљаке кисео и опор, тако је ових посао неудесан и неваљао, а доста пута и хрђавим пош-

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

детицама изложен; због чега многи кад одрасте проклињући све своје старије, оца и матер и т. д. што их нису уредно у школу слали, по речима Коменског вапију:

Да ми Бого годинице даде
Баш у тутањ потрошене младе!

Ал' све је онда жалкање, све јадање и сав вапај заман, јер се к младости неда више никада врати.

За то ако нам је стало до народњег напретка, ми браћо учитељи не смемо то муком прелазити с године у годину, на сасвим равнодушни бити према тој жалосној појави, која нам често сапиње руке. Ми морамо тому лека тражити, ми и нитко други требамо и морамо свакој појави која школској настави смета, ма она и најмања била, марљиво и на време жиле подсецати и не дати јој у нашој школи корена ватати, а кад тако будемо сви радили, заиста ће нам школе другчије процвати и угодније мирисати.

Па дочим је ово знатна појава, због које настава у многим школама здраво рамље и онада, то нам је света дужност о том се побринути, како ћемо ју што пре из наших школа изкоренити.

Ја по мом немеродавном мњењу велим, да ће школска младеж „нужне књиге“ једнаке (једног издања), уредно и на време само онда моћи добијати, кад:

1. Учитељ пре почетка сваке школске године, на темељу пописа школских способњака састави „изказ“ имајућих се за шк. младеж нужних књига набавити, и заједно са својијем мњењем (кога издања да се набаве које књиге) школском одбору поднесе;

2. Школски одбор да под строгом одговорношћу вишој школској власти, на темељу поднешеног учитељевог изказа, најдуље за 14 дана књиге набави и учитељу даљњег равнања ради уручи Новац пако тај што би га одбор имао за књиге издати, нека се извади из црквено-школске ил опћинске благајне;

3. Учитељ пак чим књиге подели деци, да одмах поднесе шк. одбору „извешће,“ коме је какву књигу дао и колико укупно — колико која кошта и колико укупно коштају, на темељу чега ће онда школски одбор утерати новац од појединих и у исту благајну уручити.

Кад би се овако код сваке школе радило, постигло би се:

1. Да би сва школска младеж једнаке и најбољег издања књиге имала; и

2. Да би онда без сумње и школу марљивије похађала.

А кад је ово све у реду, онда је учитељу отворено поље, одрешене руке у његовом послу и онда може певајући радити, како му год срце жели а разум вели.

Неће се он онда кроз то (књиге) мразити са дечијима родитељима; школска младеж ће боље школу похађати; учитељ ће свагда гладан и жедан рада бити; та, срце ће му играти од радости, кад год ступи у школу, а она пуна пунцата веселих ђака, никоме ништа не фали.

Ту се онда ласно може радити све без запињања; без криарења и кубурења; ту ће заиста онда све тећи складно, у такој ће школи без сумње напредак цвати. А ће напредак цвати, ту назадак вене.

У Сомбору.

Л. Н. Мачкић
срп. нар. учитељ.

КОМИТЕТ ГРАМОТНОСТИ У ПЕТРОГРАДУ И ЊЕГОВ ОБ- ЗОР РУСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ.

(Свршетак.)

Пред сваким одељком налази се опширан уводан чланак педагошкога садржаја. Чланци ти, који заузимају преко 20 тисканих табака, упутство су, како ваља предавати предмете у народној школи. Они су понајпрво намењени оним учитељима, који су без стручне спреме, и ради би да се вама усаврше, а таквих је по речима комисије већина у Русији.

Како је важно да учитељ непрекидно сам себе образује, образлаже комисија овим речима: „Поред свећеника учитељ је на селу главно, ако не једино интелегентно лице; од њега захтевају сељаци свакојаке савете и сваковрсну поуку. Учитељ дакле има, може и збиља благодарно и утиче не само на дорашћујуће, него и на зрело поколење. Ради тога су у Обзору zgodна дела за самообразовање не само у педагогици него и у хигијени и пољском господарству, као и списи о сеоским заложницама, које се што даље то више распростиру и при којима је обично један од главних послова придељен учитељу.“

Уводни чланак о педагошком самообразовању народнога учитеља изишао је из пера врснога педагога С. Ј. Мирополског. У њему доказује писац, како је потребна народном учитељу уредна спрема. „Оставити учитељу“ вели се, „да тек одгајањем деце стече педагошко знање, било би тако оправдано, као и оставити неискусном леџнику, да лечењем болесника учи истом медицину. Деца се не поверавају учитељу зарад вежбања, него да их поведе цељи путем правим и безопасним.“

Даље се износи начин, цељ и извори самообразовања учитељевог. О читању, као о првом и главном од тих извора вели Мирополски:

„Желети је, да учитељи мање оснивају своје мишлење на вери у авторитет, него да проникнув савршено у саму ствар налазе за све довољан основ у сопственом разуму и сопственом искуству. Немогуће је да живимо туђим мислима; ма како биле лепе идеје, што их препоручују авторитети, догод нам туђе мисли не постану јасне, догод не постану наш иметак, наше осведочење, све дотле су оне сјајан, али ништав накит и ништа више. Кад није задаћа учитељева, да учи ђаке да гледају туђим очима, да мисле туђим разумом, то је у толико више њему самом потребан сопствен разум, сопствено схватање ствари. Читање нека је дакле *средство за цел* а нипошто *цел*.“

Трећа глава разлаже узајамни одношај теорије и праксе у педагогици и важност обојега за учитеље. Четврта глава износи значење педагогике као науке и њен одношај према помоћним антрополошким наукама, пета расправља о теорији васпитања као о извору педагошкога самообразовања учитељевог, седма доноси кратка дидактична начела Коменскова и правила постављена по Дистервегу.

Историји педагогике посвећена је осма, школској управи девета глава. Нека нам је дозвољено да из те бар неколико одломака наведемо: „Главна задаћа школског надзора је *да упућује*, дакле је позитивна. Инспектори не треба да буду администратори или полицајни чиновници, него стручни педагози, вође неискусних, прави тумачи и штитови закона и заштитници учитељства. Понашање њихово према учитељству ваља да се оснива на човечности, готовости, безизнимном уздржању и предусретљивости. Инспектори ваља да дају пример како треба да се поштује учитељ како на дому, тако нарочито и у школским разредима.“

„За уређење школа ваљало би исто тако да се постара као за уређење црква, јер позив једних и других оснива се на идеји просвете и у једнакој је мери узвишен; треба дакле да се у једнакој мери и поштује. Нужно је старање, да школа не одговара само захтевима хигијене, него и естетике, како би пријатно утицала на ђаке и била место пуно чари за исте. Где су школе налик на шупе и штале, ту се не може да ишчекује висок степен народног образовања, где су пак школе најкраснија здања и снабдевене сваком угодношћу, тамо може одмах да се суди, да је просвета ухватила корен, да је образовачост постала општом потребом и стекла наклоност народа, који радо приноси жртве за подизање школа.“

„Школа има будућност, или правилније речено сва будућност зависи од школе; пре или после изаћи ће школа из надимљене, тамне колебе и заузеће место, које јој пристоји.“

Иза тог красног увода долази обзор 52 педагошких дела и 5 школских часописа. Почиње педагогом и њеним помоћним наукама. На челу тих списа стављено је дело Ушинскога „Човек као предмет васпитања.“ Та педагошка антропологија славнога автора веома се цени у руском педагошком свету. Од оригиналних списа наводе се још у том обзору Каптерева „Педагошка психологија“, Е. Водовозова „Душевни развитак детета од првих појава свести до осам година“, М. Манасеинова „О одгајању деце у првим годинама живота“, Е. Бобровске „Основ Фребловог система и његово извађање у неким дечијим баштама у Немачкој.“

Оцена тог списа показује, како сматрају Фреблове школице први руски педагози. Да наведемо неколико места из исте: „Гђа Бобровска заузима се за дечије баште; ипак побуђује њено истинито сликање тих завода сумњу, да ли би они и код нас били умесни, корисни, потребни. Фреблово „баштованство“ било је код нас недавно омиљен предмет моде, да, г Паулсон, који страсно пресађује немачку педагогику на руску земљу, основао је нарочито Фреблово друштво, ком је била целъ да прави пропаганду за заграничну педагогику. Али сада је мода престала, одушевљење је охладнило и настало је доба трезвог и незаузетог погледа на ствар. Наше „дјетинце,“ „пријуги“ и сеоске школе не могу и не треба никако да буду Фребловске са њиховом скрупулозном организацијом; оне морају да буду простије, више домаће, поглавито пак ближе нашем народном животу и нашим обичајима.“

Даљи оригиналан производ руске педагошке литературе је Сбирка педагошких списа К. Ушинскога, из које је и нашим читаоцима познат изврстан чланак „Матерњи језик“ (Школски лист од г. 1882. бројеви 12., 13., 14. и 15.)

После Ушинских списа долази достојно „Сбирка литерарних и педагошких чланака Н. Ј. Пирогова.“ Са именом тог славног руског хирурга спојено је пробуђење руске педагошке литературе у шездесетим годинама. Књига његова обухвата 14 тема, међу њима две славне штудије: „Шта хоћемо?“ и „Школа и живот,“ које су, као што Обзор вели, у своје време имале велики утицај на руско друштво. Исто је тако помена вредан његов чланак „Вопроси жизни.“ За њега каже Ушински: „После дуге и неуморне каријере лечничке, пошто је искусио и европеку славу и грозе Севастопољске, изложио је писац свој поглед на живот. Мало је коме дана прилика да у таквом веку, после делања, које би тисуће људи узели за повод да одпочину на лаворикама, изјави тако необичну свежину духа уз толику зрелост мисли и осећаја.“ Москва је 24. маја 1881. славила педесетољетну успомену јавнога и научнога делања Николаја Ивановича Пирогова, а 7. децембра исте године умро је тај славни хирург и велики муж братског нам народа рускога. Заиста би било вредно, да се што ближе упознамо са тим славенским велеумом, који је једнаке услуге чинио екзактној науци и практичном животу, који је једнаком ревношћу делао и на педагошком пољу и на ратном завојашту.

Далеко би нас одвело, кад би хтели да наведемо још и све остале списе, који се у Обзору помињу. Доста је да кажемо да Руси имају већ изврсна дела за све гране педагогике и дидактике. Сем тога преведена су скоро сва иоле важнија дела страних педагога (Бенеке, Дитес, Бем, Дреслер, Бен, Спенсер, Блек, Легуве, Цилер, Коменски, Кер, Куртман, Раумер, Кленке и т. д.)

Од педагошких новина оцењене су у Обзору: Народнаја школа, Семја (породица) и школа, Дјетскоје чтеније, Воспитаније и обученије и најпосле Женскоје образованије.

Из овога, што смо из првог одељења Обзоровог навели, види се, како је то дело изврстан саветник за сваког, који хоће да се упозна са руском школском литературом. Већ у том одељењу налази се много дело

од велике важности, а колико златних плодова налазе се истом у осталих дванаест одељака! Та од свију грана руске књижевности била је досада педагогика најслабије обдељавана.

(Paedagogium.)

В. Ваничек.*)

*) Г. Вацлав Ваничек, учитељ грађанске школе у Јилемници, спада међу најревносније сараднике чешких педагошких листова. Особито је његова заслуга, што упознаје чешко учитељство са школским животом у Русији. Недавно му је и земаљски школски савет краљевине Чешке изјавио похвално признање за његов благодетан школски и књижевнички рад. У.

ЈОШ РЕЧ-ДВЕ О ПИТАЊУ: „УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.“

(Свршетак.)

Врхунац разлагања лежи канда у речма; да је тај учитељски предлог штетан по школу зато, што би онда „*школа сасвим ушла у цркву, а томе је оч као свештеник противан.*“

Очевидно је, да ту невладају чисти и јасни назори. Критичар узима појам школе за истоветан са појмом учитеља, а тако исто ремети и меша појам свештеника с црквом. Управо ту и јесте главна погрешка што често, па и овде, сву збрку у разумевању ствара. И ако се обично вели: „Какав учитељ онака и школа,“ то ипак нису исти појмови. Школа и црква јесу *оште народне установе* дакле засебне институције. А учитељи и свештеници само су *важни фактори* у тим посебним јавним установама. Немојмо дакле мешати појмове и збрку давати, јер свештеник још није — црква, као што и сам учитељ још није — школа.

С предлогом се једино то тражи да спреман учитељ може да постане свештеник, ако је достојан за то. Зар би по томе школа ушла у цркву? Не, никако, то је и сувише јасно. Школа би и даље остала засебан завод, кога само религиозно-морална настава уз цркву наслања и у свези држи. Обе установе остају по том нетакнуте; једна се у другу никакo неуносе, баш по жељи г. Јосића. А да л' би црква тиме штетовала, у то нам је слободно да јако посумњамо, у толико више, што та уображена опасност није ничим расветљена.

Између осталoга пала је даље и ова примедба: „да су све до скоро учитељи постајали свештеницима.“ Још писац наводи како је то било страшно зло, како се ти људи показаше као пуки немариши спрема школе и као грдни себицњаци кад се парохије дочепаше. — Но биће да се и ту г. критичар јако вара. Та ствар не стоји у том облику, у ком се овде износи. Напротив, свима је позната истина, да су *све до скоро бивши богослови постајали учитељима* и то још са врло слабом и једностраном спремом у педагошком погледу. Били су то људи већином без икаквог знања методике, без практичног разумевања у школскоме послу, а и с теоријске стране тек овлаш „спремљени.“ Сва педагогија беше сведена у 2—3 табака рукописа и на том основу добијаху они „квалификацију“ за учитеље. Владво је дакле баш *обратан случај*; а тај пример, што га г. Ј. наводи нико и не памти. Па ако је истина, да је тада тим

свршеним богословима школа била девета брига, то није ни чудо, јер се нису ни спремали озбиљно зато. Ама је жалост, што су после по речма критичаревим и покрај свога класично-филозофског образовања, парохију само зато оберучке прихватили, да — благују! ... Писац је дабогме нишанио на другу страну; али је хитац учинио баш добру услугу, јер је у част истини приказао ту некадању браћу у правој боји. Е тако је то, кад се у журби баш незгодан пример омакне.

Најпосле спомиње се тамо још једна околност, којом се ишло на савршени утук предлога. Критичар вели: „У учитељску школу примају се младићи *са разним правцем образовања* т. ј. ту има, који су свршавали реалне, грађанске школе и гимназије“.... Једни од тих завода дају реално, а други класично образовање; но за богословију треба само „класична“ образованост.

У први мах изгледа да ту збиља лежи велика сметња, неки грдан камен спотицања. А опет није тако. У учитељску школу заиста *улазе* ђаци са разних средњих завода, то стоји. Али исто тако стоји и то, да сви ти ученици *излазе* отуд образовани у *једном истом правцу*, јер један наставни дух влада онде за све слушаоце. Три године се непрестанце изравњава код њих ниво општега умног стања, те за тим полазе у свет са доста изједначеном спремом и ако су им преднауке разне. Дакако да сви ђаци нису и немогу бити умно једнаки; али то се изједначење и односи поглавито на тамошњи наставни материјал. А тај није једностран, него обухвата и реална знања и све главне основе теолошког учења. Па ипак, ма да су им преднауке разне, код свију одабранијих приправника ствара се приближна једнакост у умном погледу. А са том уједначеном спремом, допустиће нам се ваљда, да би и учитељи могли доказати своју способност ма и без „матуре“—у цену.

На послетку критичар запиње и за *грчки језик*. Вели да се грчки мора предавати у богословији „ради бољег изучавања св. писма.“ Остало би још и то као једина сметња. Но и нехотице заблиста нам пред очима мисао: а да ли је текст св. писма на црквено-славенском језику исто тако веран ориџиналу као и грчки?! Нами се чини, да ће у том св. писму бити сваки израз и сваки појам онако исто преведен, као што у ориџиналу стоји, јер је опште звано, да је наш црквени језик богат у изражавању. До сад се бар о правилности славенског св. писма још није никад сумња појавила. Осим тога сви знамо, да се наше свештенство радо служи наводима из св. писма, али не грчким ни латинским, дакле тима, што се за класичне сматрају, него баш славенским језиком. Но у тој ствари ми би рекли да је само ово главно и меродавно. Баш кад би узели, да је сваком богослову грчки језик преко нуждан, онда би то знање морало да буде потпуно, темељно. Јер ко би хтео да превађа с грчкога на свој језик, тај би морао сваку ставку, сваки израз и сваки појам сасвим тачно, верно и јасно да преведе, а то је само савршеном znalцу т. ј. стручњаку могуће. Половно и површно знање било би пре од штете, него од вајде. А руку на срце, па се мирно и искрено запитајмо: колико има тих слушалаца богословије што су у *правоме смислу* класично изображени? Да л' би се могли на прсте избројати? — Ово нека се ни пошто не сматра као прекор и увреда; јер само зато споменусмо, да се

види, шта вреди тај хваљени ђимназијски класицизам. Четири до осам година „штудира се“ грчки и латински језик, па ипак је права бела врана онај ђак, који те језике потпуно зна.

Дакле се види, да и та истакнута препрека није баш тако апсолутно важна, као што се каже. Лако би се могао наставни план богословије удесити, само кад би се главније питање, т. ј. закон за примање у завод изменуо.

Бацимо ми сад поглед на напред истакнуте сметње критичареве указује се слика пуна оборених препрека и паралисаних или уништених приговора. Критичар је канда врло рано повикао своме побри Јеремићу: победа! А да је збиља тако, нека послужи за доказ и прилог у 51. бр. „Родољуба,“ онде су сви главнији противнички разлози потиснути, сузбијени или порушени, те г. Јосић тешко да има интереса, да се на тако слаб основац позива.

Још ово. Ми врло добро знамо, да крајње решење овог питања не зависи толико од ових претреса, колико од воље и увиђавности наше законодавне власти. Али смо сматрали за дужност да своје мисли отворено изнесемо. Од срца се радујемо гласу, да учитељи имају пријатеља, који бодрим оком прате лоше им стање. Само од такве утехе нема помоћи; од сажалења слаба је корист. Зато и опет дижемо свој глас те велимо, да је збиља већ крајњи час, да дела, и само дела крунишу ту давно очекивану љубав спрам српске школе и целокупног учитељства. ?

ОКРУЖНИЦА УЧИТЕЉСТВУ У ХРВАТСКОЈ.

(Наставак.)

VII. Велика је мана, и права несрећа по школу, што се великим делом учитељи пучки у овој земљи позваними цене утицати у питања и догађаје дневне политике. Политика је у обе школи толико туђа и учитељ пучки има по својем звању у школи толико посла и изван школе толико прилике другому кориснијему раду, да му неби смело дотицати ни часа времена бавити се другима изван тога круга далеко лежећими послови. К тому занимање политиком може довести, а у истину и доводи често учитеља у љуту опреку и омразу са његовими обђинари, којих је штовање и пријазан једним од главних увета његову успешну школскому раду.

Горко искуство, које је у новије време тога ради постигло некоје од пучких учитеља, имало би бити довољно, да друге одврати од таквих странпутица. У колико пак то неби било, нека се зна, да ће се кр. земаљска влада строго држати заузета становишта: да се занимање политиком по никоји начин неслаже с учитељским звањем, пак неће ни у напредак трпити, да јавни службеници наставе интерес свој, који би сав имао бити усредоточен око њихове школске задаће, за коју су намештени и плаћени, поклањају пословом, који на њи неспадају, пак да место благослова науке бацају у народ семе раздора, мржње и других дивљих страсти; а на та све нека се зна, да ће безобзирну строгост виших области и од сада изкусити они учитељи, који се продрзну терати политику влади противну, или за које се даначе обнађе, да су присташи и ширитељи

идеја оне странке у земљи, која је на своју заставу уписала затор свакога угледа и рушење постојећег државнога и друштвенога реда.

VIII. Дошло је до знања овому кр. земаљском у оделу и више случајева, по којих се дознаје, да има пучких учитеља, који су у разних формах миту приступни, и то за кршење прописа школскога закона а навластито за одпуштање деце из школе пре времена законом установљенога. Гледом на индоленцију пучанства напрема школи, таково подупирање немара за обуку од стране учитељеве било би већ само по себи моралним злочиним, када примање мита неби код јавнога службеника — каковим се учитељ сматрати мора — било злочиним и са гледишта казненога закона.

Како се је то зло, особито у некојих крајевих, уобичајило, најбољим је доказом наивност, којом се је у поједини случајеви признавало. Пук ако је то до сада било разлогом блажијему поступку: после ове јавне и обћените опомене, неће највиша школска област двоумити више, да кривце, ако бити узмора, изручи строгости закона.

IX. Многи пучки учитељи криво свађају свој одношај напрема политичким областима, школској обћини и службеником цркве.

Нетреба далеко тражити и сувишно је избрајати разлоге, по којих право на уважавање од свакога држављанина имају они органи јавне службе, којим је задаћа пазити и штитити најважније интересе пучанства. А што се поименце тиче школе: политичким областим не само што је дужност бринути се за материјалне потребе школе, него многе од њих ту дужност и врше начином таквим, да се управо њихову настојању има захвалити повољно стање појединих учиона. К тому су заступства како поджупанија тако и политичких обћина по закону звана утицати у управу школску. Политичке области дакле не само да школи нису туђе, него оне с њом стоје у веома узкој свези.

Па ипак се догађа, да се учитељи пучки, услед неких кривих појмова об аутономији школској, гдешто понашају тако, кано да се политичке области њих ни мало нетичу, те тим не само неисклазују дужнога штовања, него се дапаче отимају њиховој власти и у послових чисто грађанских. Тако нису редки случајеви, да је новонадошли учитељ пропуштао прилику за приликом, да се прикаже начелнику поджупаније, пошто се је већ дуго времена налазио у подручју његове власти. По такову схваћању могло се је дапаче и то догодити, да је учитељ пучки позван у послу чисто грађанском пред главара политичке обћине, запитао најпре жупанијскога школскога надзорника, да ли се има одазвати тому позиву.

И код најпримитивнијих појмова о пристојности и уредба јавних тако шта неби се смело догодити, па и ако се овај кр. земаљско-владни одел ненада, да у том погледу помањкање смисла и такта могу надоместити какви прописи и да је путем поуке лако упутити онога, који се то није научио најједноставнијим искуством живота: ипак ће таково понашање морати у грех уписивати пучким учитељем, јер се њим помућују одношаји између фактора, којих је сложено деловање школи потребно.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Одбор за занатлијску школу у Сомбору.) У недељу 13. фебруара држана је седница одбора за занатлијску школу. Председник г. Михаљи-ја поднео је предлог за устројство ове школе на основу наредбе кр. угарског министарства просвете од 16. Августа пр. г. Бр. 23439. састављени и удешени само за ову годину. По томе предлогу имала би се школа ова $\frac{3}{15}$. Марта ове године започети и трајати до свршетка Јунија. По гласу пописа које овдашњи учитељи поднесе има у Сомбору преко 230 занатлијских научњака међу којима Србаља само 26. По предлогу председниковом имала би се за ову годину отворити три припремна разреда и први разред занатлијске школе. У припремне разреде поредити би се имали научници, који нису подпуно народну школу свршили и то по 67 у сваки разред. Они би се усавршавали у читању, писању, рачуну и цртању. Они научници који су више разреде народних школа или који разред средње школе свршили учили би се у првом разреду праве занатлијске школе, где би им се предавала уз читање реална знања особито из земљописа и природних наука, стилистика, рачун, геометријско цртање и цртање слободном руком. Научници Срби сместити би се имали у један од припремних разреда, а петорица отличних ученика у први разред занатлијске школе. Наставни језик имао би свуда бити мађарски, али би учитељи ону децу, која још мађарски добро незнају, на матерњем језику учити и испитивати имали, дакле Немце на немачком а Србе на србском кад на њи ред дође. За учитеље у припремним разредима имали би се узети овдашњи народни учитељи а за занатлијску школу професори гимназије. Часови наставни су сваки дан од 5—6 часова у вече, уз то недељом после подне по два часа цртање. — На предлог господина Ђуле Фејера римског опата и пароха подпомогнути од члана одбора Н. Ђ. Вукићевића, закључено је да се и наука вере предаје, и то да се позову дотичне вероисповедне общине да сваке недеље пре подне за научнике своје вере приреде у дотичним вероисповедним школама један час наставе у вери и да се по том научници и у цркву на службу Божију воде. — На образложени и обширни предлог члана Н. Ђ. Вукићевића закључено је једногласно да се предложи общини Сомборској да се за научнике Србе, ма да их је мало, један засебни разред са србским наставним језиком установи; у овоме ће разреду један учитељ Србин све прописане предмете тежактиком предавати, а деца ће та недељом после подне цртање са осталим својим друговима учити.

Настава ће се држати у здању гимназијском а управа ове школе повериће се управитељу гимназије сомборске. Предавачи ће у овој школи бити професори гимназије: гг. Никола Малешевић, Е. Бајмел, Евђеније Ковачић (за цртање), професор срб. више дев. школе г. Константин Берић (за цртање); учитељи римокатоличких школа овдашњих: гг. Јаух, Темуновић, Лукић, Цинклер и Јунг и србски народни учитељ г. Ст. Коњовић. Жалостно је да у србском Сомбору само 26 србеке деце занате уче, а и од ових једва 19 којекако у повторну школу долазе. — Каква нас будућност чека? — Време би крајње било, да се сви свестни Срби овдашњи,

а особито наша врстна занатлијска задруга постара о начину, како ће се занатлијски подмладак овде умножити у толико, у колико би према броју ербеког становништва требало да га имаде.

(*Мостар.*) Учитељство овдашње ерско-народне школе састаје се сваких 14 дана у седницу. По закључку учитељског збора расправљају и претресају се у тим седницама поред текућих послова и поједина питања из школе. Ко ће бити извештач, о том одлучује коцка. У првој седници после закључка говорио је г. Јово Шестановић „О школском закону,“ у другој г. Н. Љ. Мештеровић „О правопису у народној школи,“ а сада је на реду за 3. седницу тема „Читање кроз сва четири разреда народне школе,“ о којој ће реферовати г. Ст. Љубичић. Та ревност мостарских учитеља заслужује сваку похвалу и на исту би ваљали и други учитељски зборови да се угледају.

(*Предлог закона о средњим школама за краљевину Угарску*) дође у понедељак 21. фебр. на претрес у сабору. Изгледа да ће и он као и сви његови предходници сусрести жестоку опозицију у земљи, и то не само од стране ердељских протестанских Саса, који већ траже за свој отпор ослона у Немачкој, него се чује да је и ердељски римокатолички епископ писао свима ердељским посланицима римске вере, да устану против тог законског предлога, пошто вређа аутономију римске цркве у Ердељу. И од стране Румуна спрема се опозиција. По §. 7. тога законског предлога има се у 7. и 8. разреду немацарских средњих школа мацарски предавати мацарски језик и литература, а и абитуријенти морају испит зрелости из тог предмета да полагају мацарски. По §. 22. присуствоваће испиту зрелости министеријални изасланик и само она сведочанства сматраће се као ваљана, која исти потпише. Та сведочанства морају бити у мацарском језику, али се дозвољава да се уз иста дода и латински превод.

(*Угарска.*) Министар Трефор намерава да оснује нов завод за глувонеме у Сегедину. То би био трећи завод те врсте у Угарској; први је земаљски завод у Вацу а други је пре пет година подигнути израиљански завод за глувонеме у Будапешти, али оба та завода скупа не могу да приме више него 10% глувонеме деце у Угарској.

(*Крањска.*) Одбор Птујскога учитељскога друштва расписао је награду од најмање 100 фор. за један или два најбоља списа о словенском педагогу прваку Сломшеку. Новац за награде скупиће се путем добровољних прилога. — Врстан словенски књижевник, управитељ првомесне народне школе у Љубљани, председник словенског учитељског друштва и уредник школског часописа „Учитељски товариш“ г. Андрија Праиротник славио је 1. марта по нов. кал. дваестипетогодишњицу свога службовања у Љубљани. Том приликом приредише му словенски учитељи многе овације.

(*Школа славенских језика у Прагу.*) Под тим насловом доноси „Česka škola“ у свом 6. броју уводан чланак, у ком се заузима за учење славенских језика као практично средство за зближење међу Славенима. Препоручује, да се у Прагу оснује школа славенских језика, у којој би се у вечерњим часовима учили у почетку неки, после сви славенски језици. Незнатан трошак на ту школу радо би сносила прашка варош, а на руци би јој зацело бида и славенска друштва, која постоје у Прагу и од којих

www.unilib.rs
се помињу „Руски кружок, „Полеке коло,“ „Огњиско полеке,“ „Сеђанка
блгарска“ и друштва Срба и Хрвата.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

5. Čitanka za četvrti razred pučkih škola. U Zagrebunakladom kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade 1882. (друго издање.)

Ово је наслов школске књиге, која се употребљује у српским комуналним школама у краљевинама Хрватској и Славонији. Критика о овој књизи изишла је у овоме листу у своје време, те су изнешене како добре тако и хрђаве стране њене. Како је ово већ друго издање, то је дужност педагошког часописа, да своје мњење о ваљаности ове књиге изрече, те да се види: да ли се водила довољна брига о стручној оцени, која је о првом издању изречена. Ово у толико више спада нам у дужност, што се овом књигом послужују и српска деца те се из ње уче знању и умењу. Друго издање треба да буде чист продукт стеченог искуства и непристрасне критике, која је поникла на врелу савремене педагошке знаности. Ово су захтеви, по којима се може да упозна у колико је њена унутрашња вредност напредовала или је остала у првоме своме зачетку и повоју. Но пре него што би изложили градиво, које би нам показало разлику између првог и другог издања, то ћемо у крупнијим потезима да обележимо: шта је читанка? Каква је њена задаћа? и шта све има она да обухвата?

Читанка је ручна књига за оне ученике, који су већ савладали прве тешкоће у читању. Њен је задатак да послужи за даље вежбање ученика у механичном, логичном и естетичном читању у народној школи и да уједно буде ризница свега онога знања, што је школа дужна да даде своме питомцу.

Од добре и ваљане читанке иште се пре свега, да буде претставник чистог језика и средсреда целој настави у језику. „Читанка је — вели К. Кер у својој методици — права педагогијска вероисповест школина; она је термометар, којим се мери колико има топлоте животне у школи; она је сретство да произведе ту животну топлоту“ Према овоме она ваља да буде изврсно књижевничко дело написано по сувременим законима педагогије и методике.

Да би читанка одговорила својој задаћи и позиву, ставише јој припознајте педагози ове услове. У њој ваља да је заступљена: а) *идејална* *цел* — јер треба да унутрашњост човечију облагороди и образује; б) *књижевни историјска* *цел* — јер треба да упозна децу са најбољим производима народне књижевности, њеним претставницима и историјском прошлости народном; в) *формална* *цел* — јер треба да буде средсреда целој настави у језику и г) *реална* *цел* — јер треба да распростре опште корисна реална знања међу својим ученицима. Кад садржина читанке одговори свима постављеним захтевима, то је она дојиста права ризница и може образовање ученика да подигне, да научи и унутрашњост — срце и карактер хармонично да развије и оплемени.

Када применимо горње захтеве на нашу читанку, то морамо исповедити, да подела градива дојиста одговара постављеним условима и да је делимице и сама обрада ваљано изведена. Истина, да је у њој доста смештена градива из разних читанака, старијих и новијих, али зато не губи она вредност своју, јер су чланци прерађени према новијим назорима и правцу дидактике и методике. Но има ипак у њој нешто, са којим се никако не можемо да спријатељимо и сложимо. То је њен земљописни и повеснички део.

Народна школа поред њеног главног васпитног позива позвана је још, да у деци однегује народносни значај; она мора да упозна своје ученике са прошлошћу њихова народ из којег су поникли; она треба да

их упозна са kulturnom прошлости и најврснијим мужевима његовима, који сав живот свој посветише књижи и просвети народној. Неколико слика из српске повеснице имале би да образују карактер ученика према карактеристици и народносним особинама српскога народа; оне би својом жтвом претставом изнеле пред умне очи ученика најваљаније, најзоритије људе и њихова дела као узор, на које им се угледати ваља. Лепо је и веома корисно да старији ученици знају и познају друге народе и њихову историјску прошлост; особито то важи за словенске народе, који су нам по крви браћа. Али познавати друге народе а непознавати своје рођено огњиште; знати приповедити о св. оцу папи а незнати о делима и животу српског просветитеља св. Саве, држимо: да нити је оправдано, нити се може сложити са начелима народносне толеранције и праве потребе школског образовања и васпитања.

Чувени педагошки писац др. Линднер, узорити син наше чешке браће, у својој енциклопедичној „науци о васпитању“ полаже велику важност на „народносно образовање“ наше школске омладине. Он изрично вели: „да онај народ, који потискује друге и не да да му се омладина образује у народносном духу, нема права на свој останака.“

Ето, у томе је читанка, о којој је реч, отступила од правога позива свога. Она није ни у овом новом издању променула праву стварну садржину своју, него је једино напредовала, што је језик углађенији и што су некоји неспретни отсеци и називи изостављени и изменути онако, како се код Срба говоре. Ми ћемо радо да признамо и овај напредак, у толико више: што се несме трпети, да читанка говори деци језиком провинцијалним, него чисто народним. Да се виде поправке, ми ћемо некоје главније измене прибележити. У бр. 2. стајаше: као почтнику свих ствари (као створитељу); његове свеможности (свемогућства); осушне (чуди се и диви); створац (творца); заухваће (уздаће); штити недужне (невине); путем своје провидности (промисла); Том је узко скопчано битисање божије. (Колико је узко скопчано биће божије); нам је замукнути (ми морамо протрнути); одкле да смогнемо ријечи (од куда да узмемо ријечи) Даље измењено је: у бр. 4. Човек налаже (човек каже); бр. 5. блунаст момчић (сулудаст); истодобце (исто доба); бридио је силни вјетар (дувао је силни вјетар); да бртве и зајазују продоре (да затрарају и насипљу провале); блуном (будалом); да ће ју наћи и спасити (да ће ју наћи и избавити); бр. 6. сурина (гуњ); бр. 11. сунце бацаше задње траке (— зраке); незаборавна мајка (незаборављена —); она нас је научала (учила); вруће молитвице (топле молитвице); бр. 14. чубећ (чучећ); бр. 22. ладању (селу); узагребце (јури); у бр. 24. исправљене су погрешке и изостављена саблажљива реч. Бр. 26 у место: у устијух (у устима); бр. 31. тко је јачи од нас два? (од нас двојице); бр. 33. сиретву (котарицу); комушља (чешља); бр. 46. у Трсту има много Хрвата и Словенаца стоји у првом издању; а у другом поправљено је: у Трсту има много Хрвата, Срба и Словенаца.

У 53. броју, где је у старој читанци исписана исторична неистина, коју је критика у своје време обележила, а која гласише: „сви следбеници кршћанства нису остали уз католичку цркву, него ли се је готово трећина одцепила од ње; најпре итд.“ Сав овај оцек изостављен је и замењен овим: „Кршћани се дијеле на три главне цркве, на западну или римокатоличку; на источну или грчку и на такозвану протестанску.“ Осим тога придодат је оцек један, кога у старом издању нема: „Сви су људи на свијету без разлике вјере и народности наши ближњи, па треба да их љубимо и штудемо по ријечих спаситељевих: „Љуби ближњега свога као сама себе.“

У бр. 85. исправљено је „дупин“ (делфин или пликсавица); бр. 95. дудов свилац (свилена буба); бр. 131. фркнути (изкочити); цоприца (ве-

штита); лагви (бачве, бурад); спрхли (судовне и нечисте); цопрњак (вештац); бр. 433. Здушне радилице (савјесне радилице); бр. 136. такови људи ништа нити не мисле (такови људи ништа и немисле) итд. Исто су тако и називи за интенијункције промењени, те немамо више „чрње“ и „шкње“ као год што је „цопрница“ постављена у заслужно стање мира, пошто се годину дана показала, да ће и она запремити место у речнику хрватскога називља.

Могли би више примера и исправака да наведемо; али нека буде и ово доста. Корак је учињен. Српска школа мора бити захвална на огромном труду исправљача ових читанака, вредном и савесном кр. школском надзорнику г. *Димитрију Вурдељи*, који је — као што смо извештени — својим упливом допринео, да се ово издање и овако исправи. Учитељство је не мање обвезано, да овом прегалачком заузимању ода своју захвалност, јер су уклоњене многе сметње које пречише правилан развитак у изучавању матерњег језика. Овако патриотично поступање и рад кадро је да улије уверење о збиљском прегнућу, да се школа унапреди и подигне на степен савршенства, на ком се у сретнијих и просвећенијих народа налази, да наука постане дојиста својина свију народа. Нека му је топла хвала на том труду!

Но и сви прави пријатељи народне среће и напретка ваља све своје силе да напрегну, да се изгледе постојеће диференције, које муте бистар извор слоге и заједнице између два једнокрвна и најсроднија племена; да отклоне камен спотицања, о који се ломи и прелама сваки просветни напредак. Рад у томе правцу осетиће одмах садањи нараштаји а народ ће благосиљати оне, који измирише брата са братом. *И Рад.*

РАЗНО.

(Шид.) Учитељско особље овога места приредило је на сретeње о. г. беседу са томболом и игранком. Програм беше искићен све по избор декламацијама и дечијим песмицама. И једне и друге већином су наивни спевы чика Јовини, те су их дечица добро извела. Кор од 30 и више ученика и ученица певаше у два гласа песмице песник-педагога нашег оном прецизношћу, која се од невинчади наше једва очекивати могла. На свему томе буди хвала местном учитељу особљу, и подпредседнику школ. одбора г. Д. Грчићу, а понаособ учитељици гђци *Ј. Горјанчевићевој*, која је још и красним говором поздравила публику, пуна радости што види“ е су Шиђани својом посетом својски допринели остварењу замисли, која је у програму изражена, на име: да се вањаној приправници (негда мојој ученици) *Ангелини Спајићевој* пружи материјална помоћ, како би могла довршити започете педагошке науке а након тога верно послужити милом роду и народу своје. „Г. Д. Грчић извео је „четвороспев“ са гђцама *Посавчевим* и *Карминовим* на потпуно задовољство публике. Каса показује 100 фор. чиста прихода. Овај је новац уручен овдашњем пароху и вероучитељу г. *Аћиму Анастасијевићу* уз једнодушно донешени закључак да тај новац у десет месечни obroка шаље поменутој приправници преко сл. управе сомборске учитељске школе. — За равн. учитеља шидске школе постављен је г. *Глиша Војновић*.

НЕКРОЛОГ.

8. фебруара преминуо је у Вогњу тамошњи учитељ *Павле Себишановић*, а сахрањен ји сутра дан у 4 сах. по подне. Покојник се родио 10. марта 1832. у Габошу (у Славонији), основну школу изучио је у месту рођења, прва два разреда гимназије у Винковцима, а учитељски испит положио је накнадно г. 1872. у Сомбору. Оставио је иза себе супругу са четворо нејаке сирочади. (Н. Д. Ј.)

10. (22) фебруара престабио се у Задру *Иван Шолар* ц. кр држ. школски надзорник у Далмацији. Било му је истом 56 година. Шолар је био Словенац и пре свога одласка у Далмацију (г. 1879) ц. кр. држ. школски надзорник за гимназије у Крањској. У Далмацији оставио је леп спомен са свога ревносног и савесног службовања, умро је управо као жртва неуморног рада на школском пољу. Покојник је био изврстан педагог, свестан славенски родољуб и особит пријатељ словенскога учитељства. Његова је смрт велик губитак за словенско школство и за народ словенски.

У исти дан кад и Шолара изгубио је братски нам словенски народ и другог свог вреног сина: Др. мед. *Стеван Кочевар* умро је 10 (22.) фебр. у Цељу у дубокој старости. Био је првак и „оче“ Словенаца на Штајеру. Покојник је написао више добрих књига, од којих му је последња, коју је тако рећи једном ногом у гробу писао, веома красна поучна књига „Словенска мати“.

Н О В Е К Њ И Г Е.

Ослобођење Србије од Турака. Народна певанија у четири песме. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новоме Саду 1883. 8° с. 73. Цена 15 н.

Miloš Obilić srpska narodna pevanija. Izdanje srpske knjižare braće M. Popovića u Novome Sadu. 1883. 8° s. 56. Cena 15 novč.

Споменак забава и поука за децу удесио Бранко В. Константиновић. У Новом Саду, штампарија А. Пајевића 1883. с, 92, Цена 30 н.

Похвала Ђури Даничићу од Т. Ж. К. Е. У Панчеву 1883. Штампарија Браће Јовановића 8° с. 15, (То је беседа, што ју је високопреосвећени епископ горњокарловачки Теофан Живковић говорио у Планком на дан св. Саве).

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Сежкерину. Плата 300 ф., стан, огрев и њива. Молбенице до 15. марта по нов. кр. жуп. надзорништву у В. Бечкерек.

— Тражи се учитељ у Чобанцу. Плата 320 ф., фртаљ јутра земље, стан и огрев. Рок до Благовести. Молбенице г. пароху Димитрију Милошевићу Csobánka и. р. Pótzás via Ó Buda.

— Тражи се учитељ у Шиклошу (Барања). Плата 451 ф. стан и приход. Рок до 15. марта. Молбенице се шаљу г. Ј. Алексићу председнику цркв. шк. одбора.

— Тражи се учитељ у Доњој Љупкови. Плата 300 ф., стан и огрев. Рок до 15. априла по нов. кал. Молбенице се шаљу управном одбору крашовскосерењске жупаније у Лутош. — Тражи се учитељ у пръвору Крушедолу (350 ф. стан и огрев). Молбенице до 28. марта по нов. месном шк. одбору.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Г. Димитрије Аврамовић учитељ у Борову изјављује најтоплију благодарност у име своје и својих ученика сл. црквено-школској општини у Борову, која је месној школи за ову годину „Школски лист“ поклонила.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Т. Д. уч. у Немету. Има подпуних примерака од прошле године, које ћемо Вам дати за 1 ф. 50 н.—Д. Г. О Јасеновцу не можеући.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.